

نقش مراکز فکری راهبردی در سیاست گذاری امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

حمیدرضا ملک محمدی^۱

صمد رفعت نژاد^۲

چکیده:

این مقاله در پی شناسایی نقش مراکز فکری راهبردی در سیاست گذاری امنیت ملی ج.ا.ا. با روش آمیخته است. برای رسیدن به هدف پژوهش، پس از بررسی ادبیات پژوهش در مرحله اول با دوازده نفر از خبرگان مراکز فکری و سیاست گذاری امنیت ملی به روش هدفمند کیفی در دسترس مصاحبه انجام و نکات کلیدی استخراج و دسته بندی شد. با برقراری روابط بین مفاهیم اولیه از طریق تحلیل محتوا، دوازده مقوله به عنوان کارکرد مراکز فکری در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی ج.ا.ا. شناسایی شد. در مرحله دوم با استفاده از روش پیمایشی و توزیع پرسشنامه در بین ۱۵۰ نفر از کارشناسان سیاست گذاری امنیت ملی و تحلیلگران مراکز فکری، میزان اهمیت و اولویت بندی کارکردهای مراکز فکری در سیاست گذاری امنیت ملی بررسی شد. یافته های پژوهش حاکی از آن است؛ که مسئله شناسی امنیتی با میانگین رتبه ای ۷.۳۵، توان ارزیابی سیاست های امنیتی با میانگین رتبه ای ۷.۱۶ و مشاور دهی به کارگزاران امنیت ملی با میانگین رتبه ای ۷.۱۳ از بالاترین ارزش میانگین رتبه ای برخوردار هستند.

واژگان کلیدی: مراکز فکری، سیاست گذاری امنیت ملی، کارکردهای سیاستی

malek@ut.ac.ir

samad.rafatnejad@ut.ac.ir

۱. استاد سیاست گذاری عمومی دانشگاه تهران

۲. دانشجوی دکتری سیاست گذاری عمومی دانشگاه تهران، نویسنده مسئول

جستار گشایی

پیچیده شدن ماهیت مسائل مربوط به حوزه عمومی به دلیل عدم قطعیت^۱ و تغییر ساختارهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در قرن بیستم، موجب دشوارتر شدن بیش از پیش، سیاست گذاری در قبال این مسائل شده است. دولت‌ها به عنوان متولی اصلی سیاست گذاری عمومی به علت محدود بودن امکانات در کنار ضرورت‌های امور اجرایی با دشواری‌های زیادی روبرو هستند. ابهام و نبود درک کافی از مسائل و ناشناخته بودن ابعاد آن‌ها، نا اطمینانی از صحت سیاست‌های و نا آگاهی از نتایج احتمالی (عدم قطعیت) اجرای سیاست‌های اتخاذ شده، وضعیت مخاطره آمیزتری نسبت به گذشته در پیش روی سیاستمداران و تصمیم گیران ترسیم نموده است؛ از آنجایی که روش‌های قدیمی، از پاسخگویی به ابعاد مختلف مسائل جدید ناتوان هستند؛ ایده‌های نو و به روز نیاز است تا از طریق آن، گزینه‌های سیاستی مناسبی در اختیار تصمیم گیران قرار گیرد.

با این مقدمه می‌توان گفت: ماهیت سیاست گذاری نقطه شروع مناسبی برای ورود به بحث نظری راجع به کارکرد مراکز فکری در روند تصمیم سازی است. بازیگران برای سیاست گذاری درباره دو بعد اساسی مطلوبیت و احتمال به محاسبه پرداخته و به فرض عقلایی بودن (سنجش هزینه-فرصت‌های گزینه‌های مختلف) سعی در بیشینه سازی مطلوبیت مدنظر دارند. اتاق‌های فکر (مراکز فکری) را می‌توان به عنوان مجموعه‌های سازمان یافته‌ای تلقی کرد که با مطالعات خود، پیشنهادهایی را در رابطه با سیاست داخلی و همچنین جهت گیری‌های سیاست خارجی ارائه می‌دهند (متقی، ۱۳۹۵) مراکز فکری را می‌توان «سازمان‌های پژوهشی سیاست گذاری عمومی» دانست؛ که به رفع شکاف میان جهان اندیشه‌ها و جهان سیاست در عرصه سیاست عمومی کمک می‌کنند (غریاق زندی، ۱۵۰: ۱۳۹۷).

توسعه فزاینده مراکز فکری و مشارکت این مراکز در سیاست گذاری عمومی کشورهای توسعه یافته نیز در این همین راستا قابل ارزیابی است. نای، اصلی ترین حوزه فعالیت مراکز فکری را معطوف به موضوعات سیاست حکومت، قدرت و امنیت عنوان نموده است؛ از طرفی قدمت به کارگیری مراکز فکری در حوزه سیاست گذاری دفاعی و امنیتی توسط قدرت‌های بزرگ نظیر ایالات متحده و کشورهای اروپایی در چندین دهه قبل گویای ضرورت کاربرد این مراکز در حوزه دفاعی و امنیتی است. موسسه رند آرا می‌توان نمونه بارز این موضوع دانست. در جمهوری اسلامی ایران نیز مراکز فکری متعددی مرتبط با حوزه سیاست گذاری عمومی بعد از دهه هفتاد ایجاد شده است که عموماً وابسته به بودجه سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی هستند.

در جمهوری اسلامی ارگان‌ها و نهادهای متصدی سیاست گذاری امنیت ملی، دارای مراکز مطالعاتی و

۱. اصل عدم قطعیت هاینبرگ، از بنیان‌های اصلی نگارش کوانتومی به ویژگی‌های پیچیده مسائل در حوزه‌های مربوط به تصمیم سازی و سیاست گذاری، است که چارچوب نوینی جهت تحلیل و تفکر در حوزه تأثیر عوامل مؤثر در تصمیم سازی و سیاست گذاری عمومی مطرح می‌نماید.

پژوهشی وابسته یا همکار متعددی هستند؛ ولیکن جایگاه این مراکز در سیاست گذاری امنیت ملی ج.ا.ا. مشخص نیست؛ مسئله‌ای که ذهن محقق را به خود مشغول ساخته است؛ پاسخ به این پرسش است؛ که جایگاه و کارکرد مراکز فکری در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی چیست؟

ضرورت پرداختن به موضوع ناظر بر استفاده نمایشی و حداقلی از ظرفیت این مراکز به دلیل شناخت ناکافی از جایگاه مؤثر و مناسب این مراکز در سیاست گذاری امنیت ملی است. درحالی که شناسایی کارکردهای مراکز فکری در سیاست گذاری امنیت ملی موجب شناخت بهتر سیاست گذاران امنیت ملی از ظرفیت‌های مراکز فکری در سیاست گذاری بهینه حوزه امنیتی و دفاعی و استفاده حداکثری از این مراکز در مراحل مختلف چرخه سیاست گذاری امنیت ملی ج.ا.ا. خواهد شد.

غرایاق زندی (۱۳۹۷) در بخش سوم کتاب «درآمدی بر آینده پژوهی در مطالعات امنیتی» که به موضوع آینده پژوهی در مراکز فکری و سازمان‌های امنیتی اختصاص دارد. باهدف کاربرد آینده پژوهی متناسب با سیاست گذاری و تصمیم‌گیری برای مدیران سازمان‌های امنیتی، مواردی ازجمله جایگاه مراکز فکری در سازمان‌های امنیتی با تأکید بر ساختار سیاست گذاری ایالات متحده آمریکا را مطرح نموده است.

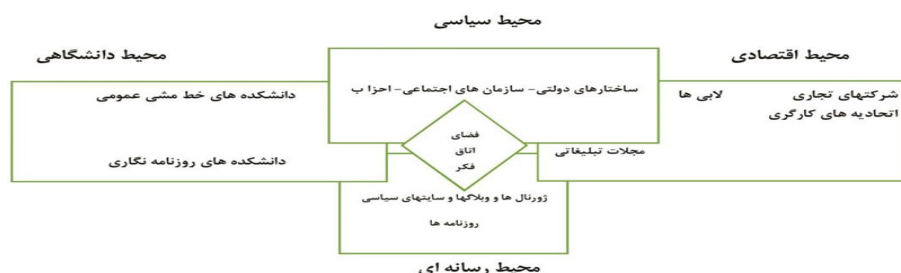
پژوهش دیگری که به موضوع نقش مراکز فکری در سیاست گذاری پرداخته است مربوط می‌شود به پایان‌نامه کارشناسی ارشد خالدی سردشتی (۱۳۹۷) که باهدف بررسی «تأثیر موسسه‌های پژوهشی (اتاق‌های فکر) دوره باراک اوباما بر روند تصمیم‌سازی سیاسی نسبت به پرونده هسته‌ای ایران» به صورت تطبیقی و مقایسه‌ای و با روش تحقیق نظری و از نوع توصیفی - تحلیلی صورت پذیرفته است. ضمن اشاره به نقش اتاق‌های فکر در زمینه تهدید سازی در انگاره‌های ذهنی آمریکا نسبت به الگوهای رفتاری ایران و انعکاس برخی مفاهیم و ادبیات ضد ایرانی زمینه‌های لازم برای مقابله گرایی با ایران را فراهم می‌سازد؛ محقق درنهایت به این نتیجه می‌رسد که مؤسسات پژوهشی تصمیم‌گیری ایالات متحده آمریکا در دامن زدن به تشنج آفرینی و تشدید فضای افکار عمومی و نیز فضای سیاسی علیه پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران، نقش عمده‌ای ایفا می‌کنند.

تیان وو^۱ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر مراکز فکری در ابتدا و انتهای فرآیند سیاست گذاری: شواهد تجربی از ایالات متحده» عنوان می‌دارد یکی از مهم‌ترین اهداف برای اندیشکده‌ها، تأثیرگذاری بر سیاست‌های عمومی است. اندیشکده‌ها راهی است برای تأثیرگذاری در روند ایجاد سیاست‌های عمومی. این مقاله به تجزیه و تحلیل تأثیر اتاق فکر در سیاست‌های عمومی به عنوان نمونه در ایالات متحده می‌پردازد. ایالات متحده بزرگ‌ترین کشور از نظر داشتن بیشترین و مؤثرترین اتاق‌های فکر در جهان شناخته می‌شود. این اندیشکده‌ها روی جنبه‌های مختلف تمرکز می‌کنند و روند تدوین علمی تر و منطقی تر سیاست‌های عمومی را در کشور ایالات متحده ایجاد می‌کنند.

فراوسن^۱ و هالپین^۲ (۲۰۱۶) با عنوان «مراکز فکری سیاست گذاری استراتژیک: سهم اندیشکده‌ها در دستگاه‌های مشورتی سیاسی» از دیگر پژوهش‌های مرتبط با موضوع مقاله است که ضمن اشاره به گسترش مراکز فکری در غرب و نقش این مراکز در تدوین سیاست‌های عمومی به نامشخص بودن سهم دقیق اندیشکده‌ها در سیاست گذاری عمومی اشاره می‌نماید. این مقاله با تمرکز بر ظرفیت اتاق‌های فکر برای کمک به سیاست گذاری و ارزیابی نقش ویژه آن‌ها در سامانه‌های مشاوره سیاست گذاری پیشنهاد می‌کند که ارتقاء ظرفیت سیاست گذاری استراتژیک به سه ویژگی مهم نیاز دارد: ارتقاء سطح ظرفیت تحقیق، استقلال قابل توجه سازمانی و سیاست بلندمدت در این خصوص.

مفاهیم و مبانی نظری پژوهش:

مک‌گان^۳ (۲۰۰۷) که در کتاب خود «اتاق فکر و مشاوره سیاسی در آمریکا» آورده است: «مراکز فکری، با ارائه تحقیقات سیاسی به دولت‌مردان و مردم در امور مختلف مشاوره ارائه می‌دهند تا ضمن مشارکت، به تصمیم‌سازی‌ها بینه کمک نمایند؛» به عبارتی مراکز فکری، تحقیقات علمی انجام‌شده در محیط‌های دانشگاهی را به زبانی قابل فهم به مردم و تصمیم‌گیران سیاسی ارائه و به‌عنوان پلی میان جامعه دانشگاهی، سیاستمداران و سیاست‌گذاران ایفای نقش می‌کنند (دانش فرد و ابوالمعالی، ۱۳۹۵).

شکل ۱- (مک‌گان، ۲۰۰۷، به نقل از رضا خواه ۱۳۹۲)

در مورد اینکه اولین مرکز فکری در کجا تأسیس شد، دو نظر وجود دارد: یکی از آن‌ها انجمن فابین^۴ انگلیس در ۱۸۸۴ در است که برای پیشبرد تدریجی تغییرات اجتماعی تأسیس شد و دیگری موسسه بروکینگز^۵ است که در ایالات متحده آمریکا واقع شده است. نخستین مراکز فکری که در آمریکا تأسیس شدند، عبارت‌اند از (م.پ. مجلس، ۱۳۹۲: ۹): بنیاد راسل سیل^۶ (۱۹۰۷)، شورای روابط خارجی^۷ (۱۹۲۱)، موسسه بروکینگز^۸ (۱۹۱۶ و ۱۹۲۷).

1. Bert Fraussen
2. Darren Halpin
3. McGann
4. Fabian
5. Brookings
6. Russell Sail
7. American Foreign Policy Council (AFPC)
8. The Institution

چیزی که همه بر آن اجماع دارند، این است که اساساً این مراکز در ابتدای امر برای مشاوره‌های نظامی به وجود آمده بودند که نمونه بارز آن موسسه رند است که اولین مرکز فکری حرفه‌ای و ساخت یافته جهان است (Abelson, 2002) تا دهه ۱۹۷۰ میلادی، مراکز فکری معدودی و صرفاً راجع به مسائل نظامی و دفاعی به دولت آمریکا مشورت می دادند و از بودجه‌های دولتی نیز بهره می بردند.

هرچند دیدگاه عمومی راجع به مراکز فکری آن است که فلسفه وجودی این مراکز به حرکت درآوردن تخصص‌ها و ایده‌ها برای اثرگذاری بر فرایندهای سیاست گذاری است. ولیکن رویکردها و نظریه‌های متفاوت مثبت و منفی زیادی راجع به ماهیت و چیستی مراکز فکری‌ها وجود دارد. مانند رویکرد پلورالیستی، نظریه نخبگان، رویکرد نوگرامشیست‌ها و رویکرد رژیم دانش که به‌طور مختصر در جدول زیر توضیح اشاره شده است (فتاحی و همکاران، ۹-۱۱: ۱۳۹۶)

رویکردهای نظری به مراکز فکری			
پلورالیستی	نظریه نخبگان	رژیم دانش	نوگرامشیست
به مشارکت گسترده و حقوق شهروندی توجه دارند و آن‌ها را تشویق می کنند	پژوهش‌هایشان را برطبق خواسته و منافع حامیان‌شان طراحی و اجرا می کنند.	بخشی از رژیم دانش ملی هستند که به تولید دانش مرتبط با اقتصاد، سیاست و اجتماع می پردازند.	ازجمله ابزارهایی هستند که جامعه سرمایه‌داری برای تسلط بر جامعه به کار می گیرد

برای شناخت هرچه بهتر ماهیت مراکز فکری لازم است به ویژگی‌ها و شاخص‌های ارزیابی این مراکز پرداخته شود. بوچر، ویژگی‌های مراکز فکری را این گونه توصیف می کند (Boucher, ۲۰۱۴: ۲-۳) به نقل از راهداری و همکاران، ۲۶: ۱۳۹۶):

- ۱) سازمان‌هایی پایدار؛
- ۲) متخصص در تولید راه‌حل برای خط‌مشی عمومی؛
- ۳) کارمندهای دائمی دارند که به پژوهش اختصاص یافته‌اند؛
- ۴) ایده‌های ناب و آنالیز و توصیه تولید می کنند؛
- ۵) ارتباط‌دهنده بین تصمیم سازان فعالیت‌های دولتی نیستند؛
- ۶) عموماً پژوهش‌های خود را مستقل انجام داده و سرسپردگی به علایق خاصی ندارند؛
- ۷) فعالیت اصلی آن‌ها برای آموزش یا گرفتن گواهینامه علمی نیست؛
- ۸) هدف اصلی و صریح مراکز فکری، افزایش منافع عمومی و نظرات عمومی هستند.
- ۹) به‌عنوان سازمان، پاسخگو است و شبیه گروه‌های تجاری صرف نیست؛

مراکز فکری؛ تعاریف، کارکردها و تأثیرگذاری سیاستی

نام‌های متعددی نظیر مرکز فکری، اتاق فکر، اندیشکده، مؤسسات راهبردی، مراکز مطالعات امنیت ملی، مراکز رایزنی برای این مؤسسات در کشور ما مطرح شده است؛ که یک یا ابعادی از کارکرد مراکز فکری را نشان می‌دهد. در آخرین گزارش برنامه مراکز فکری و جوامع مدنی^۱ موسسه لادر وابسته به دانشگاه پنسیلوانیا، راجع به مراکز فکری آورده شده است: «سازمان‌های تجزیه و تحلیل، تحقیق و مشارکت در سیاست‌های عمومی که در مورد مسائل داخلی و بین‌المللی، تحقیق و تحلیل می‌کنند و به سیاست‌مداران مشاوره می‌دهند. بدین‌وسیله سیاست‌گذاران و مردم را قادر می‌سازد تا در مورد سیاست‌های عمومی آگاهانه تصمیم بگیرند. مراکز فکری ممکن است نهادهای وابسته یا مستقلی باشند که به‌عنوان ارگان‌های دائمی ساخته شده‌اند و اغلب به‌عنوان پلی بین دانشگاهیان و جوامع سیاست‌گذاری و بین دولت‌ها و جامعه مدنی، در جهت منافع عمومی خدمت می‌کنند؛ صدای مستقلی که تحقیقات کاربردی و اساسی را به زبانی ترجمه می‌کند قابل‌درک، قابل‌اعتماد و در دسترس برای سیاست‌گذاران و مردم باشد» (McGann, 2021: 13).

بر اساس نمونه‌های متعدد خارجی و داخلی و از منظر پژوهشگران غربی، یک موسسه، یک مرکز، یک سازمان دولتی، یک سازمان غیردولتی، یک بنیاد، یک شرکت و می‌تواند تینک تنک باشد، بنابراین «تینک تنک» بودن بیانگر ماهیت حقوقی یا ساختاری مجموعه‌ها و یا حتی مدل‌های کاری آن‌ها نیست. درواقع، از نگاه پژوهشگران غربی، خط‌کشی‌های روشن و مشخص بین اندیشکده‌ها، پژوهشکده‌ها، پژوهشگاه‌ها و سازمان‌ها و مراکز تحقیقاتی گوناگون وجود ندارد و عنوان اندیشکده یا «تینک تنک» می‌تواند به طیف وسیعی از مجموعه‌هایی که در حوزه‌های تحقیقاتی مرتبط با سیاست‌های عمومی فعالیت می‌نمایند اطلاق شود (سروشیان، ۱۳۹۸).^۲ این مجموعه‌ها مرکز فکری بودن را به‌عنوان توصیف خود بیان می‌کنند بنابراین عنوان مشخص و واحدی را در نام و عنوان رسمی خود نمی‌آورند؛ به‌عنوان مثال شرکت رند، خود را مجموعه‌ای غیرتجاری و غیرانتفاعی^۳ معرفی کرده است.^۴

مراکز فکری به شیوه‌های گوناگونی ازجمله تفکر تازه و ایده‌های نو، صورت‌بندی مجدد ایده‌های موجود، تغییر در سیاست حکومت، دسترسی به قدرت سیاسی و داشتن حکومت به پاسخگویی در فرایند سیاست‌گذاری مؤثر هستند (Slay, 2017: 6). مطالب تفصیلی نقل‌شده از اندیشمندان و صاحب‌نظران مختلف در جدول زیر دسته‌بندی ارائه شده است.

1. TTCSP

2. <https://iranthinktanks.com/diversity-of-think-tank-structures-in-the-world>

3. Non-profit

4. <https://iranthinktanks.com/diversity-of-think-tank-structures-in-the-world>

ردیف	منبع	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی (کارکردها)
	Smallman, 2003 اشتریان، ۱۳۹۳ مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۸: ۶ طیب نیا، ۱۳۹۸ رومی و همکاران، ۱۳۹۷ غرایاق زندی، ۱۳۹۷	شناسایی، توصیف و صورت‌بندی دقیق مسائل موردنظر ارزیابی مسائل جاری و مسائل در شرف ظهور تنقیح و صورت‌بندی مسائل و فهم شفاف از ماهیت مشکل عمومی تشخیص، بیان و ارزیابی موضوعات و مشکلات کنونی یا در حال ظهور رصد مسائل و موضوعات حوزه فعالیت مراکز فکری بررسی مسائل، انتخاب و تعریف مسئله کشف مسائل و روندها و ارائه راه حل برای آن‌ها انتقال اندیشه‌ها و پرداختن به مسائل در درون موضوعات سیاست گذاری.	مسئله شناسی
	Smallman 2003, حسین فرد، ۱۳۹۷: ۴۳ رومی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۹۶ خواجehلو و مهدی، ۱۳۹۶	تبدیل ایده‌های کلی و پیشنهادهاى خام به سیاست‌ها و برنامه‌های عملی دقیق ایده پردازی منبع ایده‌ها، سناریوها و استراتژی‌های عمل در حوزه سیاسی و دولتی خلق چارچوب سیاست	ایده پردازی
	Smallman, 2003 McGann, Sabatini, 2011 حسین فرد، ۱۳۹۷: ۴۳ Balfour, 2017 McGann, 2011: 3-4 حسین فرد، ۱۳۹۷: ۴۳ اشتریان، ۱۳۸۷ طیب نیا، ۱۳۹۸ خواجehلو و مهدی، ۱۳۹۶ طیب نیا، ۱۳۹۸ مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۴: ۱۱ رومی و همکاران، ۱۳۹۷ McGann, Sabatin, 2011	ارائه دیدگاه‌های تحلیل گرایان که سیاست گذاران به آن نیاز فوری دارند. طبقه‌بندی، ارزیابی و تصویب موضوع‌ها و برنامه‌های سیاسی مؤثر در حکومت ارائه پیشنهادهاى اجرایی به تصمیم گیران و سیاست گذاران. ارائه تحلیل‌ها و تحقیق‌های اصیل ارائه مشاوره‌های سیاستی افزایش اهمیت و دقت تحلیل‌های سیاستی ارائه مشاوره رویکرد خلاقانه برای تحقیق و تحلیل سیاسی به‌منظور تقویت کیفیت توصیه‌ها، تولید دانش مطلوب با توجه به هنجارها و ارزش‌ها و شرایط بومی جامعه. تولید بسته‌های سیاستی بهتر برای حل مسائل و پیش‌بینی نتایج انجام پژوهش و نوشتن کتاب خلاصه‌ها و رساله‌های سیاستی انتشار و توزیع یافته‌های تحقیق و انجام فعالیت‌های مختلف تبلیغی و رسانه‌ای نشر اطلاعات قابل فهم، مطمئن، مفید و در زمان مناسب جهت پشتیبانی از سیاست‌ها انتشار و اشاعه تحقیق و تحلیل سیاسی به‌عنوان مکانیسمی گفتمانی. مطالعات میدانی و علمی سفارش‌های قراردادی تولید اطلاعات جدید مطالعه مفهومی تحقیق سیاسی مرکز فکری بر اساس دستور کار سیاسی و اداری	ارائه تحلیل، توصیه و مشاوره سیاستی

ردیف	منبع	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی (کارکردها)
	خواججه‌لو و مهدی، ۱۳۹۶ McGann, Sabatini, 2011 Balfour, 2017 طیب نیا، ۱۳۹۸ مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۴: ۱۱ رومی و همکاران، ۱۳۹۷ غرایاق زندگی، ۱۵۲:۳۹۷	ارزیابی‌کننده و نقاد سیاست‌های اعلامی و اجرایی دولت. تحلیل و بررسی میزان موفقیت سیاست‌های جاری انجام ارزیابی برنامه‌های دولتی ارزیابی برنامه‌ها و سیاست‌های عمومی یادآوری مسائل و مشکلات سیاسی نهفته در گزینه‌های سیاست به سیاست‌گذاران تضمین کیفیت تصمیمات در نظام سیاسی مدرن Policy Advocacy" چالش علیه خرد متعارف، رویه‌ها و عملکرد جاری استاندارد بورکرات ها	ارزیابی
	McGann, Sabatini, 2011: 4 طیب نیا، ۱۳۹۸ حسین فرد، ۱۳۹۷: ۴۳ رومی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۹۶ غرایاق زندگی، ۱۵۲:۳۹۷ McGann, 2011: 3-4 .	شناسایی و تربیت نیروهای صاحب‌نظر در قلمرو تحقیقات مربوط به سیاست‌گذاری. آموزش و پرورش استعدادها معرفی و عرضه نیروی کار ماهر به دولتمردان و سیاست‌گذاران به‌کارگیری اندیشمندان باتجربه و ارائه فرصت برای رشد اعضای مرکز فکری، آماده‌سازی شرایط برای پرورش نیروی انسانی متخصص و صاحب‌نظر پژوهش تربیت نیرو و کمک‌های فنی تربیت نیروی کارشناسی و حضور اعضای مراکز فکری در حکومت معرفی افرادی توانمند به‌عنوان کارگزار حکومتی «مرکز انتظار حکومت‌داری» آماده‌سازی معرفی کارکنان برای قوای مقننه و اجرایی حکومت. معرفی چهره‌های شناخته‌شده ملی که در دولت مشغول به کار نیستند.	نخبه پروری
	(مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۱، ۱۳۹۴) (McGann, 2007) غرایاق زندگی، ۱۵۲:۳۹۷ (طیب نیا، ۱۳۹۸)	توضیح و تفسیر سیاست‌ها برای رسانه‌ها و افکار عمومی آماده‌سازی افکار عمومی حساس کردن افکار عمومی نسبت به مسائل عمومی ایجاد جریان‌های فکری در جامعه با تحلیل و تفسیر موضوع‌ها، حادثه‌ها و سیاست‌هایی که از راه مطبوعات و رسانه‌ها به آگاهی حوزه اجتماعی رسیده است. جلب‌توجه سیاست‌گذاران و مردم به سمت مسائل تسهیل درک عمومی از مباحث سیاست‌گذاری داخلی و بین‌المللی.	هدایت افکار عمومی
	(مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۱، ۱۳۹۴) طیب نیا، ۱۳۹۸ McGann, 2011: 4 آقایی و عساری، ۱۳۸۷	انجام مطالعات تطبیقی و مرور تجربه سیاستی کشورهای توسعه‌یافته بومی‌سازی سیاست‌ها و تبیین فرآیندهای اجرایی دسترسی به منابع و اندیشه‌های جهانی به مراکز فکری قدرت‌های نوظهور از طریق شبکه‌های مراکز فکری داخلی و خواه خارجی مشارکت در کنفرانس‌های بین‌المللی	بومی‌سازی
	(مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۱، ۱۳۹۴) طیب نیا، ۱۳۹۸	مطالعات آینده‌شناسی و آینده‌نگاری برای داشتن تصویری از آینده و ارائه آن تحلیل وضع موجود و شناسایی زود هنگام مسائل آینده	آینده‌پژوهی

ردیف	منبع	مقوله‌های فرعی	مقوله اصلی (کارکردها)
	(McGann, 2007) مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۸: ۶. غرایاق زندگی، ۳۹۷ (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۱: ۱۳۹۴) (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۶: ۱۳۹۸) (McGann, 2007) خواجelo و مهدی، ۱۳۹۶ بوشر و روارو، ۱۳۸۷: ۲۳. Balfour, 2017	نقش آفرینی به‌عنوان گروه‌های واسطه بین حوزه حکومتی و عرصه اجتماعی ایفای نقش به‌عنوان گروه‌های غیررسمی و مستقل در جامعه سیاسی میانجی‌گری بین دولت و عموم مردم برای کمک به ایجاد اعتماد و اطمینان واسطه میان جامعه علمی و سیاست‌گذاران ایفای نقش نخبگانی و مستقل در گفتگوهای سیاستی؛ خدمت به‌عنوان صدای آگاه و مستقل در مناظرات سیاسی اعتمادسازی در نهادهای عمومی و سازمان‌دهی ارتباط آنان با حکومت تبادل اطلاعات با برگزاری گردهمایی‌های تخصصی فراهم‌سازی محیطی برای تبادل اندیشه‌ها و اطلاعات تعامل نزدیک با نهادهای حکومتی، احزاب سیاسی و بخش خصوصی ایجاد شبکه‌ها و تعامل از طریق کارگاه‌ها، سمینارها و گفتگوها. تسهیل ایجاد شبکه‌های موضوعی همکاری نخبگان با تصمیم‌گیران در عرصه‌های عمومی سیاسی و رسانه‌ای. ایجاد گروه‌های تخصصی و متمرکز بر حوزه‌های متفاوت سیاست عمومی تسهیل‌کننده مبادله اطلاعات و آراء میان صاحب‌نظران و اجماع آنان ایجاد ارتباط مستمر و پایدار برای تبادل اطلاعات و تجربیات ایجاد یک پل میان دانش و جهان سیاست‌گذاری بیان منافع گروه‌های اجتماعی دفاع از منافع عمومی کمک به توسعه و تقویت دموکراسی و حاکمیت قانون	واسطه‌گری بین حکمرانی و حوزه عمومی
	بوشر و روارو، ۱۳۸۷ رومی و همکاران، ۱۳۹۷	آموزش شهروندان آموزش عمومی	آموزش
	حسین فرد، ۱۳۹۷: ۴۳ آقایی و عصاری، ۱۳۸۷	تأثیرگذاری بر روابط دوجانبه مشارکت در فرآیند بین‌المللی ایجاد صلح و توسعه روابط بین‌المللی ایفای نقش میانجی میان طرف‌های درگیر در سیاست خارجی	حلول و فصل اختلافات دیپلماتیک

سیاست گذاری امنیت ملی:

بوزان^۱، سیاست گذاری امنیت ملی را مدیریت امنیتی نظام‌های سیاسی و به عبارتی کشورداری^۲ به معنای مجموعه‌ای از گرایش‌ها، آموزه‌ها (دکترین‌ها)، سیاست‌ها (خط‌مشی‌ها)، نهادها، فراگردها و فعالیت‌های مترتب بر تضمین حکومت، امنیت و بقای واحدهای متحد سیاسی می‌داند. (بوزان، ۱۳۸۲: ۱۲). درواقع سیاست گذاری امنیت ملی عبارت است از «شناسایی مسائل و مشکلات به همراه کوشش آگاهانه، سنجیده و سازمان‌یافته دولت برای ایجاد تغییر در وضع موجود، کنترل و مدیریت آسیب‌ها و تهدیدات

1. buzan
2. State Craft

و دستیابی به اهداف مطلوب در حوزه امنیت ملی که با هماهنگ سازی عناصر مختلف قدرت ملی و به کارگیری مناسب آن میسر می شود (ره پیک، ۱۱۲: ۱۳۸۷).

نقش و کارکرد مراکز فکری در سیاست گذاری امنیتی:

سیاست گذاری امنیتی در جمهوری اسلامی نیز مانند سایر دولت ها، اهمیت فراوانی دارد. مراکز فکری با کارکردهای زیر از توانایی نقش آفرینی در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی برخوردار هستند.

- پژوهش بین رشته ای در سیاست گذاری امنیتی

تدوین سیاست های امنیتی در محیط متغیر و پیچیده امنیت ملی، نیازمند بهره گیری از پژوهش های جامعی است که ابعاد مختلف موضوعات را در برگیرد؛ برای تحقق این موضوع، برخورداری از تخصص های گوناگون لازم است. با توجه به این که مراکز فکری ظرفیت «هم اندیشی» اندیشمندان با تخصص های متنوع در حوزه های مختلف را دارد. استفاده از مراکز فکری برای تولید ایده و کشف و شناسایی سیاست های کارآمد در تدوین سیاست های امنیتی امری گریزناپذیر است.

- مدیریت دانش در سیاست گذاری امنیتی

جوهره کار علمی، طرح فرضیه و تئوری پردازی است. این جوهره آنگاه که در سطح سیاست گذاری امنیتی مطرح می شود؛ به شکل خلق دکترین و ارائه راه حل عملی برای بهبود سیاست گذاری جلوه گر می شود (اشتریان، ۱۳۸۷). از قابلیت های مراکز فکری تبدیل "داده ها" به اطلاعات و "دانش" است و دانش تولیدی در اختیار دولت مردان قرار داده می شود؛ تا در فرایند سیاست گذاری یا تصمیم سازی، حداکثر بهره برداری را نمایند. (افتخاری، ۱۹: ۱۳۸۴).

- مشارکت در تهیه پیش نویس سند امنیت ملی

بر اساس آراء و نظرات اندیشمندان سیاست گذاری (شافریتز و مولر) فلسفه و ارزش های بنیادین نظام سیاسی جایگاه تعیین کننده ای در تدوین سیاست دارد، بی توجهی نسبت به این امر و یا نداشتن شناخت صحیح از ارزش های واقعی، منجر به تدوین سیاست های ناهم سو با منافع ملی خواهد شد. نداشتن برداشت منسجم و صحیح از ارزش های نظام سیاسی در بین سیاست گذاران موجب شکل گیری اختلاف نظر در تدوین سیاست های منطبق با ارزش های نظام سیاسی می شود. بنابراین مراکز فکری می توانند با استخراج ارزش های مناسب برخاسته از فرهنگ اسلامی. ملی از متون، منابع و مراجع معتبر، بنیان های مناسبی را برای سیاست گذاری امنیت ملی فراهم نمایند (آقاجانی و همکاران، ۱۵۵: ۱۳۹۰). در این راستا، تهیه پیش نویس سند امنیت ملی یکی از کارکردهای اصلی مراکز فکری در سیاست گذاری امنیت ملی هست.

- پرورش تحلیلگران و سیاست گذاران مراکز فکری

معمای امنیت و ابعاد پیچیده آن در عصر کنونی، سیاست گذاری امنیتی را به امری دشوار مبدل نموده است؛ مراکز فکری به مثابه بازوی توانمند در تربیت و پرورش نیروی متخصص، نقش پررنگی در دستیابی

این افراد به جایگاه‌های عالی‌رتبه حوزه سیاست خارجی و امنیت ملی کشورها دارند (کریعی و همکاران، ۱۵۱: ۱۳۹۹). در این باره می‌توان به افراد بانفوذی همچون ریچارد پِرل، دونالد رامسفیلد، پل ولفوویتز و داگلاس فیث اشاره کرد که همکاری‌های گسترده‌ای با مؤسسه «اینترپرایز» آمریکا داشته‌اند. تأثیر این افراد در حمله آمریکا به عراق غیرقابل انکار هست (امیری، ۷۹: ۱۳۸۴).

- نقش‌آفرینی در دیپلماسی

مراکز فکری با دعوت از طرفین اختلاف و یا گرایش‌های فکری. سیاسی مختلف به گفت‌وگو، در قالب برگزاری میزگردها و همایش‌های باز و یا بسته، نقش مهمی در آشنایی آن‌ها با یکدیگر و ایجاد روابط مستقیم بین آن‌ها ایفا می‌نمایند (لیخنده و هم‌کاران، ۶۷: ۱۳۹۵). این گونه روابط باعث نزدیکی دیدگاه‌ها شده و می‌تواند در حل و فصل اختلاف‌ها بسیار مؤثر باشد. در این محافل، مبنای قدرت نبوده بلکه منطق است، این نوع دیپلماسی در بسیاری از موارد موفقیت‌آمیز بوده است.^۱

- آینده‌پژوهی

از مبانی و ملزومات مهم و تأثیرگذار در سیاست‌گذاری امنیتی، آینده‌پژوهی است. که یکی از وظایف اصلی مرکز فکری قلمداد می‌شود. بر این مبنا، مرکز فکری به دنبال برآورد روندهای بلندمدت جهانی (۲۵-۲۰ ساله)، شرایط منطقه‌ای میان‌مدت (۱۵-۱۰ ساله) بر مبنای نیازهای راهبردی واقعی و سناریوهای مختلف و وضعیت ملی در حوزه تصمیم‌سازی هستند، تا آن را دست‌مایه‌ی بهبود سیاست‌گذاری و گزینش گزینه‌های مناسب قرار دهند. (عسگری، ۷۵-۱۰۱: ۱۳۸۲).

- توان ارزیابی سیاست امنیتی

از الزامات کارآمدی سیاست‌گذاری امنیتی، ارزیابی سیاست‌های اعمالی است. در مورد ضرورت ارزیابی در سیاست‌گذاری امنیتی می‌توان گفت: در بسیاری از مواقع، هنگامی که سیاست‌های قبلی موردبررسی قرار می‌گیرد، شاهد شکاف بین انتظارات و نتایج می‌شویم به عبارتی شاهد فاصله عملکرد می‌شویم. این موضوع حکایت از ضرورت ارزیابی برای اصلاح و تغییر در سیاست‌گذاری است (آقاجانی و همکاران، ۱۶۰: ۱۳۹۰).

- گفتمان سازی عمومی

از شرایط مهم و لازم به‌منظور همراهی جامعه با سیاست‌های امنیتی دولت‌مردان، آگاه نمودن افراد از مسائل و روندها و توجیه ضرورت‌های راهبرد اعلامی است مراکز فکری با توجه به ماهیت و کارکردشان از مؤثرترین مراکزی خواهند بود که با تولید ادبیات قابل‌فهم و نشر و ترویج آن به ارتقاء آگاهی عمومی و بهبود ذهنیت و نگرش مثبت به سیاست‌های امنیتی و گفتمان سازی مبادرت می‌ورزند. (آقاجانی و همکاران، ۱۶۲: ۱۳۹۰).

1. <http://www.ion.ir/news/417036>

– مشاوره به کارگزاران امنیتی

مراکز فکری با نقش آفرینی متخصصان، جایگاهی برای ارائه مشاوره و توصیه‌های تخصصی هستند. برای نمونه می‌توان به کارکرد مراکز فکری آمریکا در ارائه مشورت به رئیس‌جمهور، شورای امنیت ملی، اعضای کنگره و دستگاه سیاست خارجی از طریق حضور مستقیم در جلساتی که توسط آن‌ها تشکیل می‌شود، اشاره کرد ((لبخنده و همکاران، ۶۶: ۱۳۹۵).

روش شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، موردی زمینه‌ای است. به منظور نیل به هدف پژوهش ضمن مرور اسنادی، با پژوهشگران و متولیان مراکز فکری مرتبط با سیاست گذاری ملی در حوزه امنیت ملی و دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی مصاحبه‌های عمیق انجام شد. در این مرحله از نمونه‌گیری گلوله برفی، برای شناسایی مشارکت‌کنندگان در مصاحبه استفاده شد. ابتدا ۵ نفر به‌عنوان خبرگان اولیه تحقیق مشخص و مصاحبه‌ها انجام شد. در طول مصاحبه افراد جدیدی شناسایی شدند که در مجموع با ۱۲ نفر مصاحبه انجام و اشباع نظری حاصل شد. برای اطمینان از این موضوع ضمن ارائه به برخی از اعضای جامعه آماری بخش کیفی بازخوردها نشان داد که افراد سؤال شده از تبیین نظری تحقیق اطمینان دارند و توصیه‌ای برای انجام مصاحبه‌های جدید با فرد یا افراد خاصی نداشتند. روش تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه تحلیل محتوا کیفی است؛ بدین‌صورت که کدگذاری باز و محوری تا حد اشباع انجام شد. در مرحله دوم پژوهش به‌منظور مشخص نمودن اهمیت و اولویت‌بندی مقوله‌های احصاء شده در قالب پرسشنامه با ۱۲ گویه بر مبنای طیف لیکرت تدوین و پس از اطمینان از روایی محتوا (دریافت نظر ۵ تن از خبرگان و انجام اصلاحات پیشنهادی) و پایایی (آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۸۱۸) در بین ۱۵۰ نفر از اعضای جامعه آماری به‌عنوان جامعه نمونه توزیع شد. نتایج پرسشنامه با استفاده از تحلیل آمار توصیفی و شاخص‌های آماری موردبررسی قرار گرفت؛

Cases	Valid	150	100.0
	Excluded ^a	0	0.
	Total	150	100.0

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
818.	12

جامعه و نمونه آماری:

مرحله اول (کیفی)		مرحله دوم (کمی)	
ردیف	جایگاه شغلی	مرتبه علمی	محل اشتغال
۱	معاون راهبردی دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی	استادیار	گروه امنیت ملی دانشگاه دفاع ملی
۲	معاون پژوهش بررسی‌های ریاست جمهوری	دانشیار	ستاد کل نیروهای مسلح
۳	رئیس پژوهشکده مطالعات راهبردی	استادیار	دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی
۴	رئیس موسسه مطالعات ابرار معاصر	استادیار	مرکز بررسی‌های ریاست جمهوری
۵	رئیس پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه	دانشیار	دانشکده اطلاعات
۶	دبیر کرسی راهبردی شورای عالی امنیت ملی	استادیار	پژوهشکده اطلاعات
۷	اندیشه‌ورز پژوهشکده مطالعات راهبردی	استادیار	پژوهشکده مطالعات راهبردی
۸	رئیس پژوهشکده امنیتی	استادیار	پژوهشکده مطالعات راهبردی ناجا
۹	مدرس دانشکده امنیتی	دانشیار	سازمان پدافند غیرعامل کشور
۱۰	مدرس امنیت ملی و تحلیلگر پژوهشکده امنیتی	استادیار	مرکز مطالعات آجا
۱۱	مدرس امنیت ملی و تحلیلگر پژوهشکده امنیتی	استادیار	مرکز مطالعات کاربردی ساحفاجا
۱۲	مدرس امنیت ملی و تحلیلگر پژوهشکده امنیتی	استادیار	دانشکده حفاظت اطلاعات
			موسسه مطالعات ابرار معاصر
			مجموع

تجزیه و تحلیل کیفی و کمی داده‌ها:

الف) کیفی

متن	کدگذاری محوری
مراکز فکری این قابلیت را دارند که در فضای دیپلماسی اندیشکده ای در مورد حل مسئله ریشه‌ای بحث کنند و موارد بنیادی را طرح کنند و فارغ از چالش‌های دیپلماتیک و پاسخ‌های متوازن با تنش‌زدایی به فضای سیاست‌گذاری امنیت ملی کمک کنند.	کارکردی

جدول شماره ۳ یک نمونه از تحلیل محتوای نتایج مصاحبه

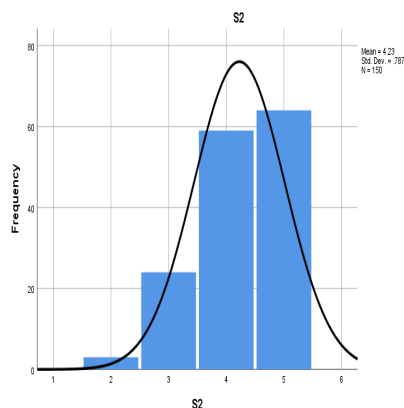
ب) کمی

توزیع فراوانی و شاخص‌های آماری کارکرد آینده‌نگری و آینده‌پژوهی به‌عنوان نمونه اشاره شده است.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	کم	3	2.0	2.0	2.0
	متوسط	24	16.0	16.0	18.0
	زیاد	59	39.3	39.3	57.3
	خیلی زیاد	64	42.7	42.7	100.0
	Total	150	100.0	100.0	

جدول ۴- توزیع فراوانی جدول ۵- شاخص‌های آماری

N	150
Valid Missing	0
Mean	4.23
Std. Error of Mean	064.
Median	4.00
Mode	5
Std. Deviation	787.
Variance	619.
Skewness	677.-
Std. Error of Skewness	198.
Kurtosis	309.-
Std. Error of Kurtosis	394.

شکل ۲- نمودار فراوانی

داده‌های جدول شاخصه‌های آماری حاکی از آن است که میانگین ۲۳٫۴، میانه ۴ و انحراف استاندارد ۰٫۶۴ است. توزیع از چولگی منفی برخوردار بوده و در نقطه اوج خود دارای برآمدگی است. داده‌های جدول توزیع فراوانی نشان می‌دهد که ۸۲ درصد از پاسخ‌دهندگان در حد زیاد و خیلی زیاد معتقد هستند؛ مراکز فکری راهبردی با آینده‌نگری و آینده‌پژوهی در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی نقش دارد.

جدول ۶- شاخص‌های آماری

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Variance
مطالعات آینده‌پژوهی	150	2	5	4.23	.787.	619.
شبکه‌سازی موضوع محور	150	2	5	4.15	.781.	609.
پرورش تحلیل گران حرفه‌ای	150	3	5	4.31	.625.	391.
مدیریت دانش امنیتی	150	2	5	3.96	.654.	428.
ارزیابی سیاست‌های امنیتی	150	2	5	4.33	.774.	600.
سندنویسی امنیتی	150	3	5	4.24	.692.	479.
پژوهش بین‌رشته‌ای	150	3	5	4.17	.599.	359.
گفتمان سازی و اجماع سازی	150	2	5	3.99	.827.	684.
دیپلماسی تنش‌زدایی	150	2	5	4.10	.809.	654.
مسئله شناسی امنیتی	150	2	5	4.36	.726.	527.
مشاوره‌ای	150	2	5	4.34	.713.	508.
سناریونویسی	150	2	5	4.21	.698.	487.
(Valid N (listwise	150					

جدول ۷- آزمون فریدمن مقوله‌های کارکردی

مقوله	Mean Rank
مسئله شناسی امنیتی	7.35
ارزیابی سیاست‌های امنیتی	7.16
مشاوره به کارگزاران امنیت ملی	7.13
پرورش تحلیل گران حرفه‌ای	6.97
مطالعات آینده پژوهی	6.75
سندنویسی امنیتی	6.67
سناریونویسی	6.61
شبکه سازی موضوع محور	6.31
پژوهش بین رشته‌ای مبتنی بر نظام مسائل	6.16
دیپلماسی غیررسمی برای تنش زدایی	5.94
گفتمان سازی و اجماع سازی	5.58
مدیریت دانش در سیاست گذاری امنیتی	5.36

نتیجه گیری:

استفاده از مراکز فکری به عنوان بازوی پژوهشی سیاست گذاری امنیتی و دفاعی و به مثابه پلی میان دانش و قدرت بعد از جنگ جهانی دوم به عنوان یک ضرورت و در ادامه به عنوان یک الگوی مطلوب مورد توجه قرار گرفته است. این مقاله با رویکرد ترکیبی (کیفی و کمی) طی دو مرحله انجام شد. ابتدا ضمن مرور نظری ادبیات موضوع، کارکردهای مراکز فکری در فرایند سیاست گذاری را با روش تحلیل محتوای کیفی کدگذاری و دسته بندی شد که ماحصل آن الگوی مفهومی مصاحبه با خبرگان مرتبط با موضوع پژوهش بود. با استفاده از منطق گلوله برفی با ۱۲ نفر از خبرگان امنیت ملی و مراکز فکری تا رسیدن به اشباع نظری مصاحبه انجام شد. بر اساس نتایج حاصل از مصاحبه ها، کارکردهای نقش آفرینی مراکز فکری در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی با استفاده از روش تحلیل محتوا کدگذاری و احصاء گردید. سپس با استفاده از روش پیمایشی و توزیع پرسشنامه در بین جامعه آماری؛ داده های جدول توزیع فراوانی نشان می دهد که ۹۱/۳ درصد از پاسخ دهندگان در حد زیاد و خیلی زیاد معتقد هستند؛ مراکز فکری راهبردی می توانند؛ با مسئله شناسی در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی نقش داشته باشند. ۹۰ درصد از پاسخ دهندگان در حد زیاد و خیلی زیاد معتقد هستند؛ مراکز فکری راهبردی با توان ارزیابی سیاست های امنیتی می توانند

در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی نقش داشته باشند. همچنین ۸۹/۴ درصد از پاسخ دهندگان در حد زیاد و خیلی زیاد معتقد هستند؛ مراکز فکری راهبردی با مشاوره دهی به کارگزاران امنیت ملی می توانند در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی نقش داشته باشند. نتایج آزمون رتبه ای فریدمن در مورد میزان اهمیت و اولویت بندی مقوله های مربوط به نقش مراکز فکری در فرایند سیاست گذاری امنیت ملی عبارت است از مسئله شناسی امنیتی با میانگین رتبه ای ۳۵/۷، توان ارزیابی سیاست های امنیتی با میانگین رتبه ای ۱۶/۷ و مشاوره به کارگزاران امنیت ملی با میانگین رتبه ای ۱۳/۷.

پیشنهادهای سیاستی:

نظام سیاسی یا مدیریتی کشور باید به سمت ایجاد یک نوع نظام دانایی استراتژیک یا دانش راهبردی و به رسمیت شناختن نقش مراکز فکری در تفکر راهبردی و ارائه راهبرد حرکت کند. پی بردن مراکز فکری به مزیت نسبی خود و اینکه چه کاری را به نحو احسن انجام می دهند بسیار مهم است.

سیاست گذاران توانمندی و قابلیت های مراکز فکری را بشناسند و محدودیت ها و معذورت آن ها را درک کنند؛ اولویت ها و نیازهای خود را شفاف بیان نمایند؛

سیاست گذاران بازخورد خود از محصولات این مراکز را ارائه نمایند؛

فراهم سازی امکان برقراری و گسترش ارتباطات بین المللی مراکز فکری و ظهور و بروز بیشتر آن ها در عرصه های منطقه ای و فرا منطقه ای، فرصت های بی شماری را برای کشور به وجود می آورد که نباید نادیده گرفته شود.

- ایجاد انجمن یا مرجعی همانند انجمن مراکز مطالعات راهبردی ایران برای ارزیابی و رتبه بندی سالیانه مراکز فکری و برقراری ارتباط شبکه ای بین آن ها می تواند با اطلاع رسانی از هم پوشانی های پژوهشی مراکز و ایجاد شبکه ارتباطی و اطلاعاتی بین آن ها مانع از دوباره کاری ها و هزینه کارکردهای اضافی شود و به هم افزایی و ارتقاء عملکرد پژوهشی مراکز فکری کمک کند.

منابع:

- آقاجانی، احمد و عسگری، محمود (۱۳۹۰) نقش آفرینی اتاق‌های فکر در سیاست گذاری دفاعی امنیتی، تهران، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال نهم، شماره ۳۲.
- اشتريان، کيومرث. (۱۳۸۷)، کاربرد مدیریت دانش در مرکز نظارت همگانی، مجموعه مقالات همایش نظارت همگانی، شهرداری تهران.
- اشتريان، کيومرث. (۱۳۹۳)، کانون تفکر (اتاق فکر)، شماره ۸۸۸۰۰۰۱، تهران، مرکز بررسی های استراتژیک ریاست جمهوری قابل دسترسی در <http://css.ir/gdjlif>
- ادیانی، سید یونس (۱۳۹۲) کانونهای تفکر، تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی
- افتخاری، اصغر. (۱۳۸۱). مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی، چاپ اول، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۴) پژوهش و تصمیم گیری، بایسته های تحقیقاتی در فرآیند تصمیم سازی فصلنامه راهبرد دفاعی. سال سوم، شماره هشتم.
- امیری، مهدی، (۱۳۸۴). نقش و تأثیر مخازن اندیشه (مراکز پژوهشی) در سیاست گذاری خارجی، مجله مجلس و پژوهش، شماره ۴۸، صص ۲۴۸ - ۲۱۳.
- امام جمعه زاده، سید جواد و بابایی، مجتبی (۱۳۹۴) نقش اتاق های فکر در اعمال تحریم های هسته ای آمریکا علیه ایران، فصلنامه مطالعات روابط بین الملل، شماره ۲۹.
- فتاحی، سجاد، روح اله قاسمی، محمد فکری و مینا اینانو (۱۳۹۶) ساختار و کارکرد اندیشکده ها، تهران، نشر علمی و فرهنگی مرکز تحقیقات استراتژیک ریاست جمهوری.
- بنیاد توسعه فردا، ۱۳۸۷، کانون های تفکر (اندیشگاه)، مبانی و مفاهیم قابل دسترسی در www.farda.ir
- بوزان، باری. (۱۳۸۲). مردم، دولت ها، هراس، چاپ اول، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی
- پارسونز، واین. (۱۳۹۲). مبانی سیاست گذاری عمومی و تحلیل سیاست ها، جلد اول و دوم، مترجم حمید رضا ملک محمدی، چاپ دوم، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پورمعصوم، علی اصغر (۱۳۸۸)، کانونهای تفکر و نقش آن در تصمیم گیری مدیران، نشریه راهبرد توسعه، شماره ۱۷.
- تاجیک، محمدرضا. (۱۳۸۱) استراتژی های امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات فرهنگ گفتمان.
- دانش فرد، کرم اله و ابوالعالی، فاطمه السادات (۱۳۹۵) نقش اتاق فکر بر تشخیص مسئله خط مشی های بانک رفاه کارگران، فصلنامه آینده پژوهی شماره ۱۰۶،
- راهداری، علیرضا؛ مصطفی نصر (۱۳۹۶) چالشهای اتاق فکر در ایران، فصلنامه فرایند مدیریت و توسعه، شماره ۱۰۰ قابل دسترسی در <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage>

- رومی، فرشاد؛ سیدمحسن آل سیدغفور، (۱۳۹۷)، بازشناسی اتاق های فکر روسیه و رویکرد آنها به سیاست داخلی و خارجی ایران، فصلنامه ۶۳، شماره سی و ششم - صص ۱۹۶-۱۶۷ تهران
- رشید حاجی خواجه لو و مهدی مهدی (۱۳۹۶)، مدارس حکمرانی و اندیشکده ها، حلقه های ارتباطی نهاد علم و نهاد سیاست آسیب شناسی توسعه مدارس حکمرانی و اندیشکده ها در حوزه سیاست گذاری آموزش عالی قابل دسترس در <https://civilica.com/doc/800968>
- ره پیک، سیامک. (۱۳۸۷). نظریه امنیت جمهوری اسلامی ایران، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- خواجه نائینی، علی، حمیدرضا، شهریاری، (۱۳۹۱) نقش و تأثیر مخازن اندیشه (مراکز پژوهشی) در سیاست گذاری خارجی فصلنامه سیاست نامه علم و فناوری، قابل دسترسی در https://www.civilica.com/Paper-JR_RISTIP-JR_RISTIP
- سلی، اندرو (۱۳۹۳)، راهنمای راهبردی اندیشکده ها برای رسیدن به تأثیرگذاری سیاسی، ترجمه بهزاد احمدی لفرکی، تهران: انتشارات مؤسسه ابرار معاصر
- سروشیان، علی (۱۳۹۸)، مروری بر ماهیت حقوقی و ساختار اندیشکده ها قابل دسترس در: <https://iranthinktanks.com/diversity-of-think-tank-structures-in-the-world>
- سیدشمالی، سید میلاد، (۱۳۹۶) تأثیر اتاق های فکر محافظه کار بر سیاست های تهاجمی آمریکا در خاورمیانه (۲۰۰۷ - ۲۰۱۷) قابل دسترس در www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1312136
- شافریتز، جی ام و کریستوفر پی. بریک، (۱۳۹۰) سیاست گذاری عمومی در ایالات متحده آمریکا ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)
- طیب نیا، محمد صالح، (۱۳۹۸) سخنرانی در نشست تخصصی، رئیس مرکز پژوهشی آلاء، قابل دسترسی در <https://tayebnia.ir/fa/wp-content/uploads/pdf>
- حسین فرد، داریوش، (۱۳۹۷)، نقش اندیشکده های آمریکایی در سیاست خاورمیانه ای ایالات متحده (۲۰۰۱-۲۰۱۷)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- عسگری، محمود (۱۳۸۲)، ماهیت و آثار راهبردی آینده پژوهی، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال اول، شماره اول
- علیخانی. علی اکبر و همکاران. (۱۳۸۶). سیاست نبوی، چاپ اول، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- غرایق زندی، داود. (۱۳۹۰). درآمدی بر سیاست گذاری امنیت ملی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- غرایق زندی، داوود (۱۳۹۷) درآمدی بر آینده پژوهی در مطالعات امنیتی، تهران، پژوهشکده قلم
- قهرمان پور، رحمان، (۱۳۹۷) ماهیت و ضرورت دیپلماسی غیر رسمی، مصاحبه با «ایران» قابل دسترس در <http://www.ion.ir/news/417036>
- لاجوردی اشرف (۱۳۸۸) گونه شناسی نقشکانون های تفکر در عرصه های خط مشی های عمومی: پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، گرایش تشکیلات و روش ها، تهران، دانشگاه تربیت مدرس

- لبخنده، ابراهیم و کریمی فرد، حسین (۱۳۹۵) **کارکرد مؤسسات مطالعاتی در سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران**، فصلنامه پژوهش های سیاسی جهان اسلام سال ششم شماره اول.
- کریمی، عظیم؛ سلطانی، علیرضا (۱۳۹۹) **آسیب شناسی نقش اندیشکده ها در سیاستگذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران؛ پدیدآورنده (ها):** نشریه پژوهشنامه علوم سیاسی ۱۳۷ تا ۱۶۳ قابل دسترسی در <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage>
- نای، جوزف (۱۳۹۰) **آینده قدرت**، ترجمه رضا مراد صحرایی و همکاران. تهران،
- متقی، ابراهیم (۱۳۹۵)، **اتاق های فکر آمریکا و امنیت ملی ایران**، روزنامه دنیای اقتصاد، ۱۰۶۷۵۴۴
- مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۸) **نقش کانون های تفکر در فرایند سیاست گذاری**، تهران
- مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۴)، **دفتر مطالعات بنیادین حکومتی (کانون های تفکر جهان)**،
- اکبری خرداد ۱۴۰۰
- حسینی تاش، دی ۱۳۹۹
- حاجیانی، اسفند ۹۹
- پور سعید، آبان ۱۳۹۹.
- میرمحمدی، دی ۱۳۹۹.
- مرادیان، آذر ۱۴۰۰
- نادى، فروردین ۱۴۰۰
- ساوه درودی، اردیبهشت ۱۴۰۰
- نصری، دی ۱۳۹۹
- باقری، بهمن ۱۳۹۹
- رضایی، اردیبهشت ۱۴۰۰
- فیاضی، آبان ۱۴۰۰
- Abelson, Donald,E (2002). **Do Think Tanks Matter? Assessing the Impact of Public Institutes**,
- Kingston, Ont and Montreal: McGill-Queen's University.
- Slay, Julia, **Impact: an enquiry into how think tanks create change**, Clore Social Leadership, 2017, p.6.
- Stone, Diane (2006) **"Public Policy Analysis and Think Tanks"** Global Governance, Handbook of Puplic Policy Analysis, Edited by Frank Fischer
- Fraussen, Bert& Halpin, Darren(2016), **Think tanks and strategic policy-making: the**

- Wu, Tian (2018), **Think Tanks' Influence on the Front-End of the Policymaking Process: Empirical Evidence from the United States**, American Journal of Management Science and Engineering, <http://www.sciencepublishinggroup.com/j/ajmse>
- McGann, James, (2011) **Sabatini, Richard, Global Think Tanks**, Policy networks and Governance, Routledge, p.8
- McGann, James (2007), **Think Tanks and Policy Advice in the United States**, New York, Routledge.
- G. McGann, James, (2019) **Global Go To Think Tank Index Report'**, TTCsP Global Go To Think Tank Index Reports. 12.
- G. McGann, James, (2021) **Global Go To Think Tank Index Report'**, TTCsP Global Go To Think Tank Index Reports. 12. t Prof. Army Command and Staff University
- Corresponding Author: mt.partovi@ut.ac.ir